

Sembrar llavors en el desert lingüístic

Com per exemple el del bilingüisme. Pocs com ell van aconseguir ser tan clars a l'hora de descobrir-nos la realitat d'aquest objectiu intencionat, explicat com a un dret comú i consolidat en l'imaginari de gairebé tots els que habiten en territoris de llengua pròpia no castellana. "Hi ha gent absolutament partidària del bilingüisme i en lloen els avantatges. Diuen, en una altra llengua del tot respectable: 'Et convé ser bilingüe: això és un enriquiment perquè et podràs comunicar amb molta més gent'. I gairebé tothom diu que sí, i es queden tan tranquils. Però qui recomana el bilingüisme, si fos honest de debò, hauria de fer servir la versió dura de la recomanació: 'Tu has de ser bilingüe perquè jo no estic disposat a ser-ho. Així doncs, si vols parlar amb mi, parla'm en la meua llengua'".

Seria injust emprar aquesta afirmació com un argument en contra del fet de saber com més llengües millor. Cal, això sí, ser conscients que tota tesi ben disfressada de conveniència sempre amaga propòsits que poden no ser tan lloables com semblen. Aquesta va ser una de les grans tasques de Jesús Tuson. La transcendència social a través dels seus nombrosos llibres. De qüestions que sense ell s'haurien mantingut encara més temps als despatxos acadèmics, allunyades dels principals afectats per les decisions públiques que es prenen en matèria lingüística: els parlants. És a dir: tothom.

Jesús Tuson, catedràtic de filologia a la Universitat de Barcelona, va exercir la docència durant quatre dècades. El 2009 va jubilar-se, tot i que va continuar la seua tasca de divulgació.

I recollir-ne els fruits gràcies a la constància. Una actitud adquirida per qui fou fidel a una trajectòria que evolucionà sota una premissa: **protegir els drets dels catalanoparlants.** Aquest va ser l'objectiu vital de **Jesús Tuson (1939-2017), lingüista valencià ubicat a Barcelona, que ens va deixar el dia 5 d'agost. La seua principal herència ha estat traslladar els debats acadèmics al carrer per forjar la consciència necessària per trencar els tòpics més interessats.**

Per Manuel Lillo i Usechi

Les seues reflexions arribaven a tots els sectors socials i despertaven les consciències més difícils de persuadir. Aquelles que, convençudes pels arguments normalitzats, assumien criteris aparentment indiscutibles sense necessitat d'exercir qualsevol militància política que els reforçara. Sempre des del respecte a la diversitat lingüística. Des de la convicció de la necessitat de preservar els milers de llengües que es parlen al món i que no tenen el suport d'una estructura estatal al darrere. Aquestes tasques li han atorgat qualificatius com el d'"ecologista", "humanista" o "amic"

de les llengües en les diverses necrològiques que sobre ell s'han escrit.

Principalment, la seua gran aportació va ser la promoció del Departament de Lingüística General a la Universitat de Barcelona "quan només era una matèria que tenia un paper marginal. Ell la va convertir en un focus dins de l'estructura universitària", recorda el sociolingüista Isidor Marí.

Aquesta feina la coneix molt més de prop Carme Junyent. Membre del GELA (Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades) i professora de lingüística de la UB, Junyent compartia despatx amb el malaguanyat Tuson. Recorda que ell mateix fundà el departament amb Sebastià Serano i amb Eugenio Martínez Celdrán. "Tots tres van ser amics fins a l'últim dia, cosa difícil a la universitat, amb totes les coses que passen". L'aspecte carismàtic de Tuson ha estat destacat per tots els entrevistats. "Va tindre entre 12.000 i 15.000 alumnes i en tots, la figura de Tuson va ser de gran impacte", recorda la seua companya de despatx.

Cal dir que la seua labor dins del seu àmbit va triomfar gràcies a la destresa. A innovar en la lingüística. Com? "Depèn de la perspectiva com t'ho miris", matisa Carme Junyent. "Ell va obrir un departament de lingüística general quan la tradició aquí era l'estudi de la llengua, però no la comprensió del fenomen del llenguatge, que és del que s'ocupa la lingüística". Isidor Marí va més enllà. "Les llengües, al capdavant, són un baròmetre de com funciona la humanitat. Si hom vol entendre de quina manera s'organitzen les relacions socials, observar les llengües és una manera molt lúcida per esbrinar-ho. I Tuson va col·laborar per desmuntar els

prejudicis lingüístics, la idea que hi ha llengües superiors i inferiors, etcètera". Idees que, evidentment, procedien d'una estructura social construïda no des de l'objectivitat, sinó des d'una sèrie de criteris que, en lloc d'imposar, convidaven a la supremacia d'una llengua en detriment, és clar, d'unes altres.

Tot sempre des d'una habilitat que també destaca el sociolingüista Bernat Joan i Marí, docent a la Universitat de les Illes Balears. Jesús Tuson aprofità "la casuística i l'observació d'uns altres llocs perquè fossin útils per als catalanoparlants, perquè recuperessin l'autoestima a partir dels casos com els dels pobles amerindis".

I feia reflexions amb la intenció de conciliar mons per tal de sostenir la realitat de tots els pobles. "Les llengües no són un patrimoni cultural: són patrimoni natural. Ara que es parla tant de mundialització, l'única sortida és globalitzar la diversitat, no pas imposar una única línia de pensament a tota la població mundial o a tota la població d'un Estat. O es reconeix de grat la diversitat, o estarem en situacions inestables de manera permanent".

Els pensaments oposats a aquesta premissa, que faciliten la subordinació de les llengües minoritzades, no només estan institucionalitzats. També estan presents en l'imaginari col·lectiu, efecte que Tuson va aconseguir contrarestar gràcies a la lingüística, que es basa en l'estudi sobre la llengua oral. Junyent aclareix que "Tuson tenia clar que qualsevol llengua, tingui o no tingui escriptura, és una llengua. Perquè tota llengua escrita sempre ha estat abans parlada". Potser aquesta inquietud el va fer optar per l'estudi del català, tot i procedir d'una família castellanoparlant.

Tal com pensa Junyent, la seua vídua, Mila Segarra —membre de l'Institut d'Estudis Catalans— el va convidar a escoltar una altra llengua, que immediatament després va començar a emprar i, finalment, treballar-la i conrear-la amb els resultats coneguts per tothom.

Entre aquests resultats hi ha la immersió lingüística. Tuson va ser, també, un dels grans defensors del sistema educatiu català i un gran crític contra tots aquells que el van atacar. "A Catalunya, la immersió s'ha produït en un ambient pedagògicament immillorable i per una via democràtica i pacífica, i sobre això no n'han de dir res aquests senyors amb togues". Aquesta denúncia la va fer quan els tribunals en qüestionaren el model per sentenciar-hi en contra l'any 2010, amb la imposició de la introducció també del castellà com a llengua vehicular, exigida pel Tribunal Suprem.

L'actitud de Tuson pel que fa a la immersió no només fou de defensa. Bernat Joan i Marí també afirma que el lingüista desaparegut, "com a mínim, va ser dels que va atorgar els fonaments teòrics a la immersió, a més de contribuir-hi, i féu del català una llengua més normal".

El lingüista eivissenc especifica que, "arreu del món, el fet que un país faci funcionar el seu sistema educatiu en la llengua pròpia no rep el nom d'im-

mersió: això és pura qüestió de normalitat. Però nosaltres, que no som un país normal, hem de buscar etiquetes per a cada cosa. I part de la normalitat que hem adquirit la tenim gràcies a Jesús Tuson".

Segurament, els fruits recollits no han estat tan profitosos com ell pretenia. Però el context advers d'un país desert en terreny lingüístic i assotat per la dictadura obliga a valorar els resultats de la seua tasca amb satisfacció. Perquè ell, com molts altres, va ser un dels que ho va construir tot des del no-res. Perquè l'escepticisme amb els resultats de les polítiques aplicades només pot procedir d'un inconformisme allunyat d'aquell context que alguns van capgirar amb tots els factors en contra i només amb un de favorable: la il·lusió de quan tot estava per fer. Ara, gran part d'aquest camí ja està avançat. Queda moltíssim per recórrer. Però bastant menys del que hi havia quan Jesús Tuson començà a canviar-ho tot. Assentant unes bases per construir un futur que ara és el present. ●